

А.П. Грінько, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ БУХГАЛТЕРА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Розвинута і ефективно організована бухгалтерська справа є одним із невід'ємних елементів економіки. З підвищенням значення бухгалтера в інформаційному суспільстві на перший план висувається питання його підготовки. У більшості країн світу знання бухгалтерського обліку є обов'язковою частиною кваліфікації кожного менеджера. Тому на підприємствах високорозвинених країн склались такі вимоги до працівників з бухгалтерського обліку, які б вирішували проблеми, породжені складністю та великим обсягом облікової інформації. Тобто, бухгалтерська професія переживає великі зміни під значним впливом процесів глобалізації, які стосуються:

- цілей, заради яких ведеться бухгалтерський облік;
- нормативних документів, якими повинен керуватися бухгалтер;
- відносин, що виникають зі світовим співтовариством;
- підготовки кадрів облікових працівників;
- ролі громадських організацій у розвитку бухгалтерської професії.

У наш час бухгалтер – це диригент фінансових справ, оптимістично налаштована особистість, людина з чіткими і високими життєвими цілями, інтелектуально і емоційно розвинена, з вищою освітою (а то і двома, у тому числі й MBA), знанням іноземних мов і добрим смаком. Це людина, яка проявляє стійкість перед стресами і витривалість у напруженому робочому графіку, для якої робота з цифрами – не рутинна, а покликання.

Упровадження інновацій у навчальний процес вищого навчального закладу повинно забезпечити підвищення якості навчання й виховання майбутніх спеціалістів, бути спрямованим на досягнення багатьох цілей, включаючи формування активної громадянської позиції, успішне кар'єрне зростання, підтримку розвитку особистості, створення широкої бази передових знань і стимулювання досліджень та інновацій. В цьому відношенні не повинна бути виключенням і вища освіта бухгалтера.

До основних вимог, пов'язаних із внутрішнім забезпеченням якості та відтворених в п. 3 ст. 10 Закону України «Про вищу освіту», відносять розробку освітніх програм, які повинні: мати визначені

очікувані результати навчання; розроблятися за участю студентів та інших стейкхолдерів; пройти зовнішню експертизу; відображати цілі вищої освіти Ради Європи; передбачати поступовий прогрес студентів; містити чітко визначені можливості проходження практики (якщо це доречно); підлягати офіційному процесу затвердження в університеті.

Потреба отримання вищої освіти у сфері бухгалтерського обліку підтримується на рівні держави: без відповідного диплому неможливо здійснити свою кар'єру в сфері бухгалтерського обліку. Для системи вищої освіти України характерне просторове і часове поєднання здобуття освітніх та професійних кваліфікацій за визначеними ступенями. Сьогодні запроваджуються нові освітні рівні вищої освіти, узгоджені з професійними рівнями Національної рамки кваліфікацій. Відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, підготовка фахівців з обліку відноситься до галузі знань «Управління і адміністрування», а назва спеціальності змінилася з «Обліку і аудиту» на «Облік і оподаткування». Все це викликало необхідність перегляду змісту освітніх програм підготовки бухгалтерів, в першу чергу, за рівнем бакалавра.

Як позитивний факт слід відзначити, що навчальні плани з підготовки кваліфікованого фахівця в галузі бухгалтерського обліку згідно з міжнародними нормативами, передбачають вивчення в ролі додаткових дисциплін економіки, права, математики і статистики, професійної етики, управління, що відповідає міжнародному нормативу бухгалтерської освіти № 9, де наголошено на тому, що оскільки бухгалтери в теперішній час виконують обов'язки в складній ситуації, у якій сьогодні перебувають соціальна, економічна та юридична сфери, саме тому доцільно розширити перелік знань, якими вони повинні володіти. Міжнародним нормативом № 9 також зазначено, що програми навчання обліку повинні розвивати у студента розуміння суті і ролі обліку, а це потребує знання історичної та етичної перспектив розвитку бухгалтерської професії, а також теоретичних основ обліку.

Проте, як свідчить проведений аналіз навчальних планів, запропонованих університетами для абітурієнтів 2016 року, вони недостатньо відповідають визначеним вимогам, оскільки зберігаються попередні підходи до їх формування. Це стосується, в першу чергу, їх структури з поділом на цикли та перелік нормативних, вибіркових, професійних навчальних дисциплін. Результати навчання часто формулюються формально, до їх визначення не залучаються практики, регулятори, роботодавці, студенти та інші зацікавлені особи, як це вимагається Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти.

Процес реформування вищої освіти в Україні з метою входження в Європейський простір вищої освіти розпочався з офіційного приєднання до Болонської декларації 19 травня 2005 року на конференції у Бергені. Підставою та орієнтиром для відповідних змін є європейські документи стосовно вищої освіти, серед яких – Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Як свідчить досвід європейських країн, саме процеси забезпечення якості дозволяють їх системам вищої освіти демонструвати якість і підвищувати прозорість, сприяючи побудові взаємодовіри і кращому визнанню кваліфікацій, програм та інших складових вищої освіти. Проте за якістю вищої бізнес-освіти Україна тривалий час перебувала у другій сотні і лише 2014 року піднялась до 88 місця.

Основні стратегічні напрями розвитку сучасної освіти бухгалтера в Україні – це послідовна інтеграція в європейський освітній простір. Компетентність, відповідальність, здатність здійснювати професійну діяльність на рівні міжнародних стандартів та готовність до постійного професійного зростання – це ті якості, що характеризують сучасного бухгалтера.

Але при цьому, євроінтеграція – це добровільне зобов'язання України модернізувати систему своєї вищої освіти з метою її зближення з європейською, без будь-якого тиску зверху, без жорсткої уніфікації. Це запрошення до вдумливого зважування всіх плюсів і мінусів освітньої інтеграції, розрахованої на розширення доступності вищої освіти, її відкритості та здійснення рівних прав громадян в одержанні освітніх послуг, певного статусу, професії, роботи.

У теперішній час вважаємо, що одним із основних шляхів розвитку сучасної освіти бухгалтера є акредитація навчальних програм вищих навчальних закладів та отримання студентами сертифікатів відповідно до міжнародно-визнаних програм національних професійних організацій АССА, СІМА, САР, СІРА та ін.

АССА (Асоціація Дипломованих Сертифікованих Бухгалтерів – Великобританія) – найбільша міжнародна асоціація професійних бухгалтерів і фінансистів, заснована в 1904 році. АССА об'єднує в собі столітній досвід видачі кваліфікацій відповідно до сучасної динамічності. Програма налічує в даний час 178 000 учасників і 485 000 студентів у більш ніж 180 країнах.

Цілями АССА є:

- надання можливості професійного розвитку протягом всієї трудової кар'єри;
- пропагування високих етичних стандартів і норм управління;

– праця на благо суспільства і лідерство професії, заснованої на сучасних знаннях, як в глобальному масштабі, так і на національному рівні.

Метою Програми є вивчення Міжнародних стандартів фінансової звітності, ідей і принципів, що лежать в їх основі, а також отримання слухачами навичок практичного застосування стандартів при роботі на міжнародному ринку.

Програма CIPA була заснована в 2001 р Євразійською Радою Сертифікованих Бухгалтерів та Аудиторів (ЄРСБА) (Міжнародна Рада Сертифікованих Бухгалтерів та Аудиторів) за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

Цілі програми CAP/CIPA:

- підвищення статусу професії бухгалтера та аудитора;
- впровадження міжнародних стандартів та професійної етики, розроблених Радою з МСФЗ і МФБ;
- розробка єдиних кваліфікаційних вимог до професії бухгалтера;
- проведення єдиної системи тестування і сертифікації бухгалтерів і аудиторів;
- надання професійних знань в області обліку, аналізу і контролю, що сприяють постановці та автоматизації системи управлінського і фінансового обліку на підприємстві;
- підвищення кваліфікації та наявність міжнародного сертифіката, що надає додаткову впевненість в собі;
- приналежність до високопрофесійних кадрів країни.

Інститут CIMA (англ. «The Chartered Institute of Management Accountants»), «Інститут присяжних бухгалтерів з управлінського обліку» був створений в 1919 році у Великобританії під назвою «Інститут бухгалтерів з обліку витрат». Інститут має репутацію провідного професійного співтовариства в області теорії та практики управлінського обліку. Сьогодні інститут налічує 218 тисяч студентів і членів в 177 країнах світу. У 1975 році Інститут отримав Королівську хартію (Royal Charter) за високі стандарти в розробці та вдосконаленні управлінського обліку та фінансового менеджменту, а також в сертифікації фахівців даного профілю, за що був наділений правами нагляду за виконанням державних стандартів в області управлінського обліку.

Сертифікація CIMA – це програма навчання, проведення іспитів і сертифікації фахівців в області обліку і фінансів. Сертифікація CIMA включає 4 рівні (Fundamental – базовий, Operational – операційний, Managerial – управлінський, Strategic – стратегічний), які, в свою

чергу, складаються з 14 іспитів. Після проходження і складання іспитів певного рівня учасник отримує диплом. По завершенню 4-х рівнів учасника програми чекає заключний комплексний 15-й іспит «Test of Professional Competence in Management Accounting», після його здачі фахівець може стати членом Інституту присяжних бухгалтерів з управлінського обліку і отримати сертифікат CIMA. Завдяки цьому з'явилась можливість надати сучасному фахівцю-керівнику високу кваліфікацію і знання для роботи в спеціалізованих областях, пов'язаних з ефективністю бізнесу: облік і аналіз витрат, бюджетування, ціноутворення, аналіз інвестиційних проектів, показники рентабельності.

Наявність диплома CIMA дає такі переваги:

- визнання професійної кваліфікації на світовому рівні;
- підтверджений рівень знань і експертизи в області управлінського обліку, пов'язаного з управлінням ефективністю і продуктивністю бізнесу;

- здатність проводити діагностику підприємства з метою визначення «больових точок» бізнесу і виробити подальший план «лікування»;

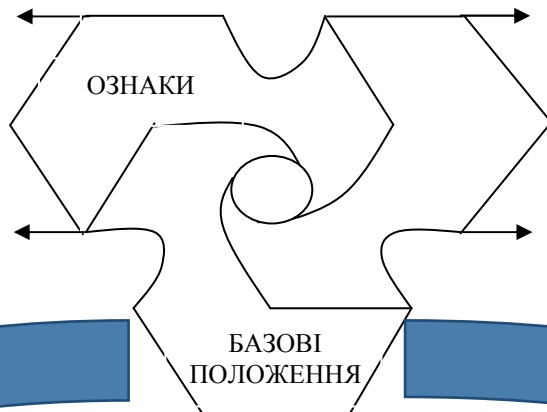
- можливість управляти проектами, вибудовувати схеми автоматизації та інформаційні системи компанії.

Розробка та апробація інструменту порівняння цілей та змісту освітніх програм університетів з програмами ACCA, CAP/CIPA, CIMA для їх наступного удосконалення покладено в основу проекту Світового банку STAREP, що дає змогу зрозуміти напрямок розвитку сучасної освіти бухгалтера та втілити їх за допомогою вдосконаленого наповнення освітньої програми.

Вважаємо, що розвиток освіти бухгалтера в умовах євроінтеграції повинен відповідати її сучасним ознакам і вимогам до випускників, використовувати нові підходи та методи викладання, базуватись на знаннях не тільки національних стандартів, а також і міжнародних стандартів та професійних кваліфікацій (рис. 1).

При цьому сертифікація бухгалтерів України є невід'ємним етапом глобалізації в умовах євроінтеграції України. Проте, на жаль, на даний момент затвердженої та єдиної концепції, яка б відповідала усім вимогам, немає. Тому не перестає бути необхідним постійний розвиток бухгалтера для того, щоб при створенні сертифікатних комісій бути готовим до усіх можливих завдань з підтвердження кваліфікації.

- незалежність мислення студентів
- навички судження
- культура навчання
- навчання full-life
- міжнародні еталони

- робота з навчальними прикладами
- елементи навчання в режимі on-line
- інтерактивна робота в групах
- ознайомлення з програмним забезпеченням
- вивчення англійської мови

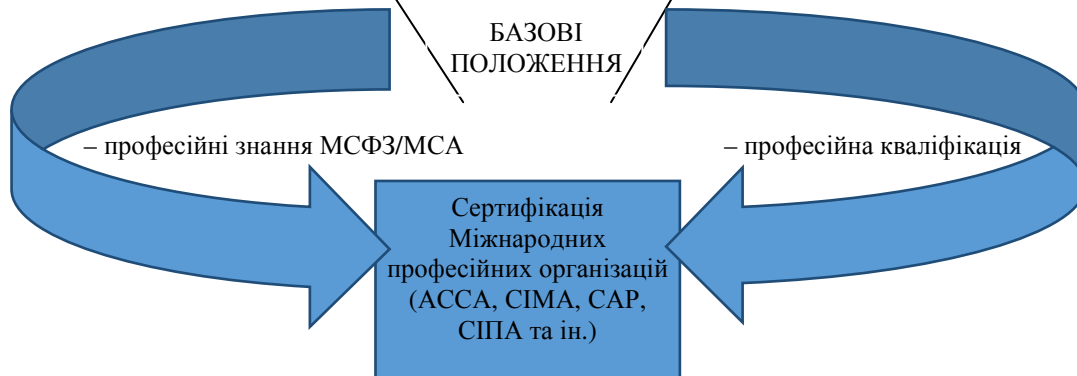
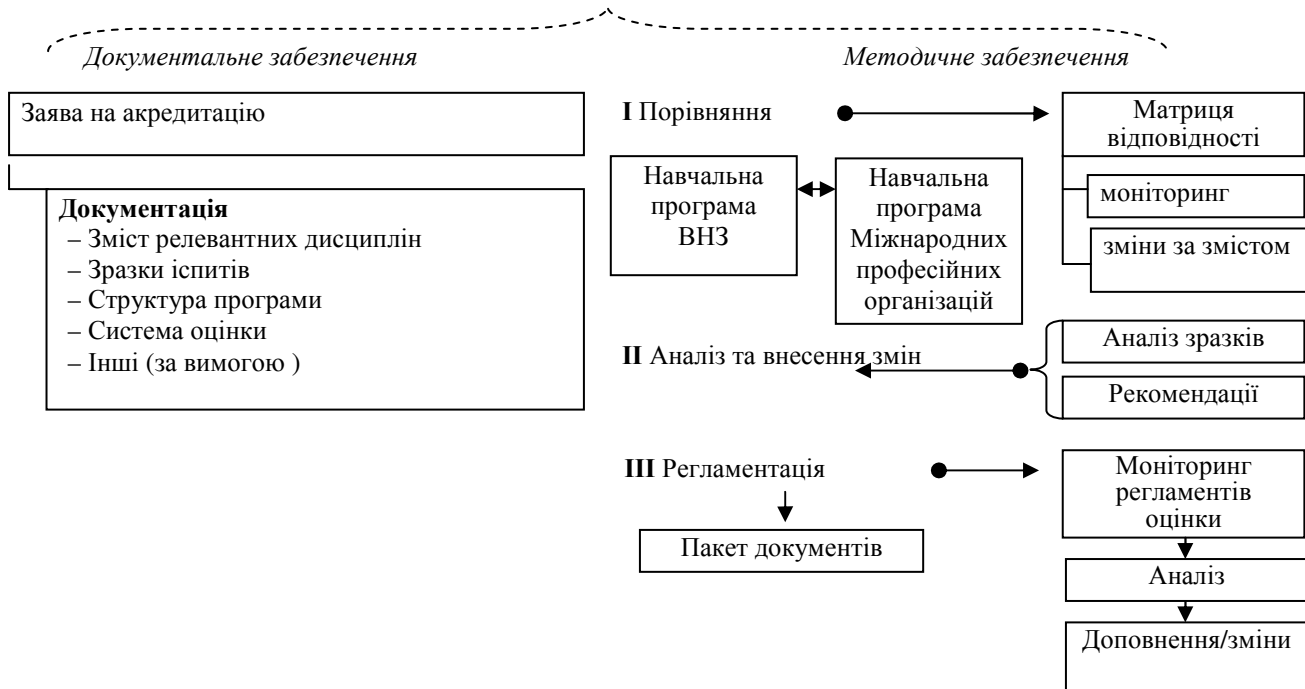

Рис. 1. Модель сучасної освіти бухгалтера в умовах євроінтеграції

АКРЕДИТАЦІЯ

Рис. 2. Порядок акредитації навчальних програм вищих навчальних закладів для сертифікації студентів Міжнародними професійними організаціями бухгалтерського обліку

Для того, щоб акредитувати навчальні програми вищих навчальних закладів за спеціальністю «Облік і оподаткування», необхідно визначити їх відповідність вимогам тієї або іншої Міжнародної професійної організації (рис. 2).

Акредитація навчальних програм та рівня оцінки знань надає студентам право звільнення від складання іспитів у конкретній Міжнародній професійній організації, підвищення можливостей працевлаштування, а для університетів – підвищення конкурентноздатності, підтвердження високої якості навчання, залучення та заохочення найкращих студентів, визнання міжнародною спільнотою.

Таким чином, реформа системи вищої освіти потребує знаходження оптимального підходу до втілення принципів академічної свободи, поєднання зусиль всіх стейкхолдерів, міжнародного та вітчизняного досвіду.

Завдяки євроінтеграції ми повинні набути нових конкурентних переваг в якості освіти, досягти нового рівня підготовки фахівців і водночас гармонізувати нашу освіту, зробити так, щоб ми були зрозумілі Європі, а Європа – зрозумілою нам. Вимоги Болонської декларації маємо так вписати в практику освітньої діяльності, щоб не зашкодити вітчизняній освіті, збагатити її кращими надбаннями європейського досвіду.

УДК 373.6

М.І. Погожих, д-р техн. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

В.В. Євлаш, д-р техн. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

В.О. Потапов, д-р техн. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

С.Ю. Саснко, канд. техн. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Сучасне покоління живе в епоху кардинальних соціальних перетворень та в умовах загального ускладнення суспільного життя. Освіта стала грати роль умови розвитку цивілізації, і людством це усвідомлено повною мірою. Одночасно з проблемами світу криза торкнулася і сфери освіти. Вірно спланована система освіти є гарантом розвитку держави та суспільства.